Vizsgál és gyógyít

A módszert hazánkban először Szegeden alkalmazták

Bármilyen furcsán hangzik, az embert életének legkorábbi szakaszában fenyegetik olyan veszélyek, melyek fölismerésére és elhárítására igen keveset tett az orvostudomány: a 80 éves embert szinte nagyobb biztonsággal védik, mint a születés előtti magzatot. Érthető tehát, ha napjainkban fokozódó érdeklődés fordul az úgynevezett perinatális, azaz a születés körüli időszak felé, sőt az orvostudomány már a terhesség első heteiben olyan információkhoz igyekszik jutni, melyek ismeretében például idejekorán megszakítható a terhesség, ahol a csecsemő egészsége nem garantált.

Csökkent a halálozás

A megtermékenyített petesejtnek vetélés, halva születés, koraszülés, fejlődési rendellenességek és a legkülönbözőbb szövődmények miatt 50 százaléknál is kisebb az esélye, hogy egészséges emberré fejlődjék. A veszélyek lehárításának leghatásosabb módja itt is a megelőzés. *A szegedi szülészeti és nőgyógyászati klinika orvosai 1964 óta korszerű vizsgálóeljárást alkalmaznak a magzat ellenőrzésére: az úgynevezett amniocentesist.* Lényege: a peteűrbe hatoló tűvel magzatvízmintát vesznek, s ebből következtetnek a magzat egészségi állapotára. Amióta *Bevis* az ötvenes évek elején rájött, hogy az anya és apa RH-összeférhetetlensége kiderül a magzatvízből, az ilyen esetek vizsgálatához is komoly segítséget kap az orvos amniocentesissel. A szegedi klinikán nyolc esztendő alatt közel ezerszer alkalmazták — rendkívül nagy szám —, s ebben az időszakban a születés körüli halálozás aránya 4,2 százalékról a felére, 2,8 százalékra csökkent.

Sok a kiskorú

Az amniocentesist hazánkban először a szegedi klinikán alkalmazta *dr. Szontágh* Ferenc igazgató-professzor orvosi kollektívája, később Debrecenben és Budapesten is bevezették. Jelentősége fölbecsülhetetlen, hiszen a magzat károsodásának gyanúja esetén bármikor használható annak igazolására, vagy kizárására. A szegedi klinikán többféle eljárást is végeznek: nem szúrnak be a peteűrbe, hanem a méhszájon át bevezetett tükörrel vizsgálják a magzatvíz tisztaságát, megnézik, nem szenved-e a magzat oxigénhiányban (amnioszkópia), az ultrahangvizsgálattal felnagyítva kontrollálhatják a magzat szívműködését stb.

Az amniocentesis azonban nemcsak vizsgáló, de gyógyító módszer is lehet. Ha például méhen belül elhal a magzat, az anya életét is fenyegeti, leszívják a magzatvizet, s a peteűrt sóoldottal feltöltve váltják ki a fájásokat, indítják meg a vetélést. Míg a bizonyos esetekben alkalmazott 12 hétnél idősebb terhességek megszakításához a hagyományos eszközök csak kockázatos megoldást ígérnek, az amniocentesises sófeltöltés biztonságosabb. (A 12—20. hét közötti terhességek megszakítására 1965 óta 400 sófeltöltést végeztek a szegedi klinikán, legtöbbet diákokon és szellemi foglalkozásúakon. Meggondolkodtató, hogy 17 esetben 14 év alatti, 98 alkalommal 15—16 éves, 143-szor pedig 17—20 éves leányokon, illetve asszonyokon. A 400-ból tehát 115 volt kiskorú!)

Speciális eljárás

Az amniocentesises speciális vizsgálómódszerét dolgozta ki a klinika fiatal adjunktusa, *dr. Farkas* Márton. Eljárását kandidátusi disszertációjában írta le részletesen, s védte meg az elmúlt hetekben komoly szakmai sikerrel Budapesten.

— Az anya és a magzat közötti kapcsolat élettani és kórélettani ismereteinek gyarapítására különleges módszert is alkalmazunk — magyarázta dr. Farkas Márton. — A peteűrbe festékanyagot fecskendezünk, ami felszívódik az anyában, s később a vizeletben választódik ki. A befecskendezéstől a kiválasztódásig eltelt időből következtethetünk arra, hogy károsodott-e a lepénymagzati egység: amennyiben 50—60 percnél később jelenik meg a festékanyag, erős a gyanú, igen.

Genetikai ellenőrzés

A rendkívül sokrétűen alkalmazható amniocentesis óriási jelentőségű a 12—20. hetes magzat genetikai vizsgálatában. Idősebb szülőknél nagyobb az esély, hogy gyermekük fejlődési rendellenességgel születik, s könnyebben előfordulhat, hogy csak a 12. hét után derül ki a terhesség, amikor orvosi javallat dönthet csupán az abortusz mellett. Ha valamelyik családi ágon született már fejlődési rendellenességgel (például *Down-kórral*) csecsemő, a 12. hét utáni magzatvízből amniocentesissel mintát vesznek a szegedi klinikán, s elküldik az újszegedi biológiai kutatóba genetikai vizsgálatra. Az eljárásnak főleg a nemekhez kötött genetikus betegségeknél van nagy jelentősége, annak megállapítására, hogy fiú vagy lány a magzat. Ha lány, a *Hurler—Pfaundler-kórral* kell számolni, de a vérzékenységet például inkább férfiak öröklik. Jelen ismereteink szerint közel 60 elváltozást bizonyított a tudomány, ami az úgynevezett X kromoszómához kötött. *A genetikailag megvizsgált magzatvízből az orvos még akkor tehet javaslatot az anyának, amikor a bizonytalan egészségű, vagy valószínűleg beteg csecsemő világrahozatala művi vetéléssel megelőzhető.*

A szegedi klinika orvosai az idei évtől alkalmazzák a genetikai célú amniocentesist, és dolgoznak együtt az újszegedi biológiai intézettel.

Nikolényi István

A Vörös Meteor

A címből ítélve mozgást, fényt, képzel az ember, önkéntelenül is. Olyan jelenséget, amely rendkívüli és oda kell rá figyelni. Ha valamikor tán erre gondoltak a névadók, akkor jól választottak. Ezt a nevet viseli ugyanis a szegedi Centrum Áruházban egy szocialista brigád, amely a háztartási és üvegáru osztályon dolgozik. Érdemes odafigyelni rájuk. Az áruházak különben 19 szocialista brigádja van, s közülük a legjobbak egyike a Vörös Meteor. Ha a „házbeliek" ezt az elnevezést hallják, akkor tizenkét arc és név villan fel előttük: Domonkos Istvánné, Szarka Jánosné, Csányi Józsefné, Kiss Istvánné, Farkas Lászlóné, Krauzer Magdolna, Ocskó Attila, Schöffer Miklósné, Panonhalmi Antalné, Kiss Guczi Györgyné, Boros Jánosné, Mészáros Ferencné. A felsorolás teljes, a brigád így van együtt és jelen. A gyakorlatban persze másként. Reggel 8-tól 11-ig, amikor még nincs nagy forgalom, a brigádnak csak a fele van munkában. Délelőtt 11-től este 7-ig teljes a létszámuk. A lépcsőzetes munkakezdés természetesen úgy fordul, hogy mindenkire sor kerül korábban, vagy délelőtt későbben lépni munkába.

MEGTARTANI AZ ELISMERÉST

A korábban kezdők között találkoztunk Domonkos Istvánnéval, a brigád vezetőjével. Hogy miért az ő brigádja az egyik legjobb a sok közül, azt azzal indokolta, hogy egymást követően ötödszörre nyerték már el a szocialista címet.

— Ez a tradíció már kötelez — tette hozzá. — Az elismerést nem elég csak megszerezni, azt meg is kell tartani. Ezen vagyunk mindannyian.

— Túl az erkölcsi elismerésen, anyagi megbecsülés is megillette a brigádot mindannyiszor?

— Egyaránt és egyformán részesültünk abban is, hiszen vállalati bronz- és ezüstkoszorús a brigádunk, amely az új áruház nyitásakor, 1966 októberében alakult, miként a többi brigád is. Akkor még nem én voltam a brigád vezetője, hanem Szarka Jánosné, aki éppen itt jön — mutatott egy sietős asszony felé, akit természetesen szintén feltartottunk.

Mint kiderült, egyáltalán nem a mi kedvünkért sietett be 8 órára, mert egyébként 11-kor kezdett volna. Az előző nap érkezett nagy tömegű áru átvétele, raktározása várta: üveg, edény, porcelán, különféle konyhafelszerelési cikk.

NEM FORMASÁG

— Miért mondott le a brigádvezetésről? — szegeztük neki a kérdést.

— Lemondtam...? — nyújtotta el meglepődését mosolyogva, majd szerényen megjegyezte: — Valahogy úgy történt, hogy közben helyettes vezetője lettem az osztálynak, ahol dolgozom. Ezért kellett átadnom a brigádbeli tisztséget kedves kolleganőmnek, Domonkosnénak, aki erre rátermett. Képes a brigád érdekeit képviselni, és még KISZ-tag..., amivel jelezni akarom helyét a nemzedékek sorában.

Az osztályvezető-helyettes tehát csak egyszerű tagja a „Vörös Meteor"-nak, a többiekével azonos kötelességgel és jogokkal. Demokratizmus ez vagy csak formaság?

— Inkább úgy mondanám, hogy brigádunk szellemének lényege — válaszolta Szarkáné, majd így folytatta: — Azelőtt is összetartottunk, most is. Ismerjük, szeretjük és megbecsüljük egymást a munkában, s amit vállallunk, azt egymásért is tesszük.

Ennek bizonyságául a brigád ezévi felajánlásaiból tallózott. Ebből a leglényegesebb pont, hogy osztályukat megelégedés nélkül egyetlen vásárló se hagyja el. Ebből következik havi forgalmuk — 1 millió forint — elérése, túlteljesítése. Ez pedig azt eredményezi, hogy az árut és az árát ismerje a brigád minden tagja. Azt is tudniuk kell, hogy mit ajánlhatnak a vevőnek a raktárból, ami pillanatnyilag nincs kint a polcon, mert nem fért el, viszont van, lehet kapni és nagyonis eladó.

NINCS ROSSZ VÁSÁRLÓ

Szarkánénak az a véleménye, hogy minden vevő jó, ha azt az eladó is úgy akarja. A vásárló érdeke, hogy amit kér, keres, azt megkapja, mégpedig udvarias, kulturált kiszolgálással, mintegy az áruhoz csomagolva az eladó készségét, kedvességét, hogy a vásárló az üzletből távozva is érezze, hogy amit vett, azt jól választotta, vagy választották vele és érdemes oda máskor is visszatérnie. S ez pedig már az áruház érdeke, és természetesen az eladóké, hiszen jövedelmük a forgalom tükre is.

S mi az, ami a „Vörös Meteor" tagjait az áruházon kívül is összetartja? A jó kollektív szellem. Az, hogy esetenként együtt szórakozva, színházat, filmet nézve is megértik egymást, és keresik, óhajtják a közös együttlét alkalmait.

AKIKET VISSZASZAVÁRNAK

Van a „Vörös Meteor"-nak két „soros" kismamája is, Panonhalmi Antalné és Kiss Guczi Györgyné. Amíg távol vannak, a brigádban helyettesítik őket, viszont mindkettőjüket felkeresik otthonukban, törődnek velük apró figyelmességgel. Ilyenkor sok minden szóba kerül közöttük. A brigádból lényegében csak úgy hiányzanak, hogy nincsenek jelen a munkanapokon. Érzik viszont, hogy mielőbb visszavárják őket. Emellett szól a velük való törődés, gondoskodás.

A Centrum Áruház mindennapi forgatagában semmi különös nincs abban, hogy a „Vörös Meteor" jól dolgozik. Így áll helyt a többi brigád is. Bármelyiket választhattuk volna riportalanyul. A fiatal eladók jó része már az áruház neveltje. Itt tanultak és itt kamatoztatják tudásukat. Mert eladni, kereskedni is tanulni kell, s mindazt naponta és óráról órára képviselni a pult mögött, amely egy jó áruház szelleméből adódik: a vevő csak megelégedéssel léphet ki az ajtón.

Lődi Ferenc

Újabb magyar Haldex-üzemek Lengyelországban

Megkötötték a szerződéseket

A Tatabányai Szénbányák Haldex osztálya megkötötte a szerződéseket a hazai gyárakkal a Lengyelországban épülő új könnyűbeton adalékgyártó üzem berendezéseinek gyártására. Az új lengyel létesítmény berendezéseit ugyanis magyar gyárak szállítják. A hazai üzemek rendkívül előnyös szállítási határidőre vállalkoztak, mindent megtesznek annak érdekében, hogy a kormányközi megállapodás szerint 1974 végén megkezdhessék a termelési próbákat az új könnyűbeton üzemben.

Mint ismeretes, a lengyel és a magyar Minisztertanács a múlt év novemberében határozatot hozott a Haldex-együttműködés továbbfejlesztésére. A lengyel—magyar részvénytársaság ugyanis az elmúlt tizenkét év alatt olyan munkamódszereket alakított ki, amelyeket a szocialista országok bármelyike hasznosíthat. A Haldex beruházási céljait program szerint valósította meg, s elérte az államközi megállapodásban rögzített széntermelést. A kitűnő eredmények indokolttá tették a Haldex tevékenységének bővítését, kiszélesítését. Az új tervek szerint további két meddőfeldolgozót és egy könnyűbeton adalék üzemet létesítenek Sziléziában, Katowice környékén. A könnyűbeton adalék-zsugorító üzem helyszini építkezései a napokban megkezdődtek, s most a magyar gyárakban is megkezdték az előkészületeket a berendezések gyártására.

Az új adalék-zsugorító üzem mind a végtermék, mind a technológiát tekintve teljesen eltér a Haldex eddigi létesítményeitől. A széntől különválasztott meddőből ugyanis olyan adalékanyagot készítenek, amelyből lakásépítésre alkalmas könnyű betonelemeket gyárthatnak. Tulajdonképpen ezzel válik majd teljessé a Haldex alapgondolata — az a korábbi elképzelés, hogy komplex módon hasznosítsák a meddőt. Az egyik sziléziai meddő-feldolgozó üzem és az új könnyűbeton adalék-zsugorító mű mellé ugyanis a lengyel szénbányák egy házgyárat épít. Ebben készítik majd a zsugorító mű adalékanyagából a magasházak építésére alkalmas könnyű és nagyméretű panelokat, blokkokat. Kísérletsorozatok igazolják, hogy az ilyen új termék kiváló építőanyag. Térfogatának súlya 30—40 százalékkal könnyebb, mint a hagyományos nyersanyagból, a kavicsból készülő paneloké, ugyanakkor nyomószilárdsága felülmúlja a hagyományos betonelemekét. Az új építőanyaggal a sziléziai bányászlakások építését gyorsítják majd.

A három új üzemet — akárcsak az eddigieket — közös pénzbefektetéssel építi fel a magyar és a lengyel ipar. Tatabányai szakemberek vezetésével történik majd a szerelés és az üzembehelyezés is. Az építkezésekről, az utak, a vasút és a szociális létesítményekről a lengyel fél gondoskodik. (MTI)

Telnek a pincék, kiforrt a kadarka

A Közép-magyarországi Pincegazdaság Csongrád—Szolnok Vidéki Üzemének körzetében a kövidinka szüretelése is befejezéshez közeledik. Ásotthalom és Pusztamérges határában van még a tőkéken néhány ezer mázsa szőlő, de — kedvező időjárás esetén — ezt is a hét végére beszállítják az átvevőtelepekre. A legkorábban beért, szeptemberi szedésű kadarka mustja már kiforrt a pincékben.

Az idény végéhez érve megállapítható, hogy a felvásárlóvállalat szakemberei hasznos, jó tanácsot adtak, amikor gyorsított szüretre hívták fel a gazdaságok figyelmét még a szezon kezdetén. Október hónapban lényeges cukorfok-emelkedés nem következett be, tehát értelmetlen lett volna várakozni annál is inkább, mert a fagyok ártottak volna a kadarkának, s az egyéb érzékenyebb fajtáknak. Az „expressz szüettel" sikerült megóvni az esőzések hatására kirepedezett bogyókat a nagyobb minőségi károsodástól. Így alacsonyabb cukorfokkal ugyan, de gazdag és ládús termést takarítottak be a gazdaságok.

A vártnál negyvenezer mázsával több szőlő futott be, mert tizennyolc százalékkal több termett a tavalyinál Csongrád, Szolnok és Békés megyében.

Emelkedett a kohászat és a gépipar termelése

Előzetes számítások szerint az idén a kohászat termelése 4,3, a gépiparé 8,5 százalékkal lesz magasabb a tavalyinál, s így némileg túlhaladja a tervezett szintet — jelentette be a KGM-vállalatok igazgatóinak keddi értekezletén dr. Horgos Gyula kohó- és gépipari miniszter. Figyelmeztetett azonban arra, hogy kerüljék el a vállalatok a tavaly is tapasztalt év végi hajrát.